SUB | NIEDERSÄCHSISCHE STAATS- UND UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter
Jahr: 1750
Kollektion: Zoologica
Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Werk Id: PPN369547365
PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369547365
OPAC: http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369547365

LOG Id: LOG_0059
LOG Titel: Caput Trigesimum Quartum. Urticaria mortua. Daun gattal matti. - Vier en Dertigste Hoofdstuk. De doove Netel
LOG Typ: chapter

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN369544501
PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369544501
OPAC: http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369544501

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.
Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.
Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT TRIGESIMUM QUARTUM.

Urtica mortua. Daun gattal matti.

Urtica *mortua* ſimplicem erigit, lignoſumque, ac rotundum caulem, ulnam altum, pallide virentem, ac ſuperius parum lanuginoſum. Folia ejus ſolitaria locantur, atque ex ipſorum inferiorum alis laterales excreſcunt ramuli, ex ſuperiorum vero alis capitula ac flores.

Folia ipſa longis inſident pedunculis, illis Urticæ noſtratis vulgaris ſimilia, inferius latiſſima & rotunda, oræque ipſorum arcte & ſubtiliter ſerratæ ſunt, in longum terminantia apicem, binos cum dimidio ac tres pollices longa, vix binos lata, ſuperne obſcure virentia, ac pilis hirta, inferne rugoſa per multas coſtas, quarum quinque inferius concurrunt, ſaporis fatui, ſicci, & herbacei, ipſorum petioli longitudinem fere habent ipſius folii, molles, parumque lanuginoſi, ex reliquorum foliolorum alis racemi excreſcunt, viridibus, & ex rotundo trigonis capitulis onuſti, quæ compacta ſunt, & quorum quodvis peculiari inſidet caliculo, nullum vero notabilem exhibent florem, inque iis ſubrotundum ac puſillum latet ſemen.

Totius plantæ nulla pars urit, ſed ad tactum mollis, nec gravem præbet odorem ſaporemve, uti in Europæorum mortuis Urticis.

Radix in multas, breves, & intricatas divaricationes diſtincta eſt, quæ nodoſæ videntur. Vetuſta folia rubent inſtar Cancrorum coctorum.

Nomen. Latine *Urtica molucca mortua*; Malaice *Daun gattal matti*; Ternatice *Soſoru bobuto*, h. e. *Urtica alba.*

Locus. In deſertis creſcit hortis, nec tam copioſe reperitur, quam vera ſeu Urtica urens. Hæc Urtica in aliis quoque creſcit Malaienſibus regionibus, ſed detegere non potui, ibi in uſu eſſe, uti in Moluccis & hiſce in inſulis, unde & multos novi Malaienſes, qui in Amboinam venientes mirati ſunt vulgarem hujus herbæ uſum, qui ipſis ignotus erat.

Uſus. Ternatenſes hanc ad olus exhibent, eſt enim ſicca & fatui ſaporis; contrita ejus folia Apoſthematibus & Anthracibus inponuntur, quas maturant, aperiunt, inque apertis pus extrahunt.

VIER EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

De doove Netel.

Urtica mortua *ſchiet met een enkele, boutagtige, en ronden ſteel op, een elle hoog, bleek-groen, boven wat wolagtig, de bladeren ſtaan enkelt, en uit den ſchoot der onderſten komen zydeſteelen, uit de bovenſte knopjes en bloemen.*

De bladeren zelfs ſtaan op lange ſteelen, onze gemeene Netelen gelyk, agter breed en rond, en de kanten digt en fyn gezaagt, met een lange ſpitze, derdehalf en drie duimen lang, ſchaars twee breed, boven doods-groen, en met hairtjes bezet, beneden rimpelig van veele ribben, waar van agter vyf t'zamen ſtooten, van ſmaak laf, droog, en moeskruidagtig, haare ſteelen zyn ſchier zoo lang als 't blad, zagt, en een weinig wolagtig, uit den ſchoot der reſteerende blaadjes komen trosjes voort, van groen uit den ronden drieboekige knopjes gemaakt, in een gedrongen, en ieder op een bordje ſtaande, daar men geen kennelyk bloeizel aanziet, daar in ſchuilt klein roodagtig zaad.

Aan de geheele plante is niets brandens, maar zagt om te handelen, en geen ſwaaren reuk, nog ſmaak, gelyk aan d'Europiſe doove netelen.

De wortel is in veele korte en gekrinkelde takken verdeelt, die knobbelagtig ſchynen, de oude bladeren werden root als een gekookte kreeft.

Naam. *In 't Latyn* Urtica molucca mortua; *in 't Maleits* Daun gattal matti; *in 't Ternataans* Soſoru bobuto; *dat is* witte Netelen.

Plaats. *Zy waſt in verlatene tuinen, en is zoo veel niet te vinden als de regte of brandende Netel. Deze Urtica waſt ook wel in andere Maleitſche Landen, maar ik hebbe niet konnen vernemen, dat ze aldaar gebruikt werd, gelyk in de Molukſe en deze Eilanden, wesbalven ik veel Maleyers gekent hebbe, die in Amboina komende zig verwonderden, over den gemeenen gebruik van dit kruid, dat by ben onbekent was.*

Gebruik. *De Ternatanen nemen ze onder Moeskruid, want ze is droog, en ganſch laf van ſmaak, de gewreeve bladeren werden op apoſtemen en bloedvinnen gelegt, die ze rypen en optrekken, maar in de geopende trekken zy den etter uit.*

CAPUT TRIGESIMUM QUINTUM.

Herba vitiliginum. Sajor panu.

Hæc herba *Lyſimachiæ* ſimilis eſt, caulemque erigit ſimplicem, maxime ſtriatum, ac fere pentagonum, gramineum, ac quatuor vel quinque pedes altum, quique ſeſe dividit in multos laterales ramulos, eodem modo usque ad extremum ſtriatos.

Folia ſolitaria & ample diſtantia locantur, illis Salicis ſimilia, ſed non dentata, & æqualia, ſuperne glabra & viridia, inferne pallida & contracta per copioſas coſtas maxime protuberantes, quæ juxta oras in ſinus concurrunt, ac peculiarem formant limbum, quæque ad lateralium ramorum ortum locantur, quinque & ſex pollices longa ſunt, ac transverſalem digitum lata. Reliqua minora ſunt, flaccida, & facile marceſcentia, ſaporis fatui cum ſubtili oris pruritu.

In ramorum ſummo inter foliola multi excreſcunt nodi, longiuſculis inſidentes pedunculis, illi vero ſeſe aperiunt in flores luteos, ex quinque viridibus petalis compoſitos, ſuperne rotundos & hiantes, calici inſidentes tetrapetalo & pallide virenti.

Flores ipſi facile decidunt, tumque ipſorum pedunculus longior excreſcit, craſſior eſt, & pentagonus, binos longus pollices, ultra pennam craſſus, acſi acinax eſſet, ſuperne retinens tetrapetalum calicem ſeu ſtellulam, qua coronatus eſt hic fructus, & quodammodo Caryophyllum refert, tandem hi fructus fumeum conquirunt colorem, ac dehiſcunt, quum in quinque longis cellulis copioſum ruffumque conſpicitur ſemen arenaceum quaſi, ſeu inſtar illius Tabaci, quod

VYF EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Het Plekke-Kruid.

Dit kruid heeft eenige gelykeniſſe met Lyſimachia, *ſchiet met een enkelde, zeer geſtreepte, en ſchier vyfhoekige ſteel, die grasagtig is, vier en vyf voeten hoog, in veele lange zydſteelen verdeelt, op de zelfde manier geſtreept, tot het uiterſte toe.*

De bladeren ſtaan enkeld, wyd van malkander, de Willige bladeren gelyk, dog ongezaagt, en met even kanten, aan de bovenzyde glad, en gras-groen, aan de onderſte bleek-groen, en rimpelig, van de veele ribben, die zeer uitſteken, en langs de kanten met boogen t'zamen ſluiten, een byzonderen zoom makende, die by den oorſpronk der zydetakken ſtaan, zyn vyf en zes duimen lang, een dwersvinger breed, de anderen zyn kleinder, ſlap, en ligt ſlenſende, van ſmaak ſmets, met een ſubtiel jeuken in de mond.

Aan 't uiterſte der ſteelen, tuſſen kleine blaadjes, komen veele groene knoppen voort, op langagtige ſteelen, die zig openen in geele bloemen, van vier ſlegte blaadjes gemaakt, vooren rond en wyd geopent, ſtaande op een bordje van vier bleek-groene blaadjes gemaakt.

De bloemen zelfs vallen ligt af, en dan wert den ſteel, daar ze op geſtaan hebben, langer en dikker, vyfkantig, twee duimen lang, ruim een ſchaft dik, als of 't een bouwer wilde worden, beboudende boven op het vierbladige bort of ſterretje, als een kroontje, waar door deze vrugt eenigzints een Garioffel-nagel gelykt, eindelyk werden deze vrugten rookverwig, en ontſluiten zig, daar men dan in vyf lange celletjes veel ros zaad ziet, als zand, of Tabakszaad, 't welk uitvalt, en de plante vermenigvuldigt.